

Om lärare hade bättre koll på forskning, skulle det inte vara så många frälsningsläror i skolan. Broarna mellan forskare och lärare behöver bli fler.

TEXT Erika Wermeling FOTO Øyvind Lund

Kan lärare och forskare gå varandra till mötes?

Lärare som inte har tid att läsa forskningsrapporter. Forskare som inte forskar om sådant som intresserar lärare. Ibland framställs forskarna och lärarna som två läger. Kanske tjänar den bilden ingenting till. Men sant är att det bedrivs en massa forskning som inte når lärarna.

Forskarna är inte tillräckligt bra på att berätta vad de kommer fram till. Och lärarna har för höga förväntningar på att forskningen ska lösa deras problem. Det är några av huvudförklaringarna, tror Ulf P Lundgren, professor i pedagogik och huvudsekreterare i vetenskapsrådets bildningsvetenskapliga kommitté.

Forskningen inom utbildningsvetenskap har länge dragits med slimmade budgetar. Ulf P Lundgren tycker ändå att det numera skrivs många avhandlingar som borde vara till nytta för lärarna.

– Men jag tror lärarna har fel förväntningar. Man vill ha forskningen för att lösa olika bestämda problem. Skolan har många gånger ett teknokratiskt sätt att se på forskning, säger han.

Forskningens uppgift är i stället att ge lärarna »mentala kartor«, anser Ulf P Lundgren. Kunskap som gör det lättare för lärare att dra egna slutsatser.

Förstår man hur minnet fungerar är det lättare att lägga upp undervisningen så att eleverna minns. Och att förstå hur skolan har utvecklats historiskt – en av Lundgrens hjärtefrågor – kan göra det lättare att förstå vad som händer i skolan i dag.

På senare år har det kommit en hel del hand-

fasta råd, till exempel inom läs- och skrivinläring och matematik, som kan hjälpa lärare. Men inte heller dem går att använda rakt av, anser Ulf P Lundgren.

– Lärare behöver en bredare kunskapsbas som gör att de kan problematisera mer – vad gör man till exempel om metoden inte fungerar?

Det är inte konstigt att lärarna vill ha mer stöd för att bättre hjälpa eleverna. Men lärare som inte hänger med i forskningen riskerar att haka på frälsningsläror, anser han.

– Det är ett uttryck för att man behöver något man kan hantera och känna sig tillfreds med. Problemet är att det inte går att hitta en enda lösning, man behöver många.

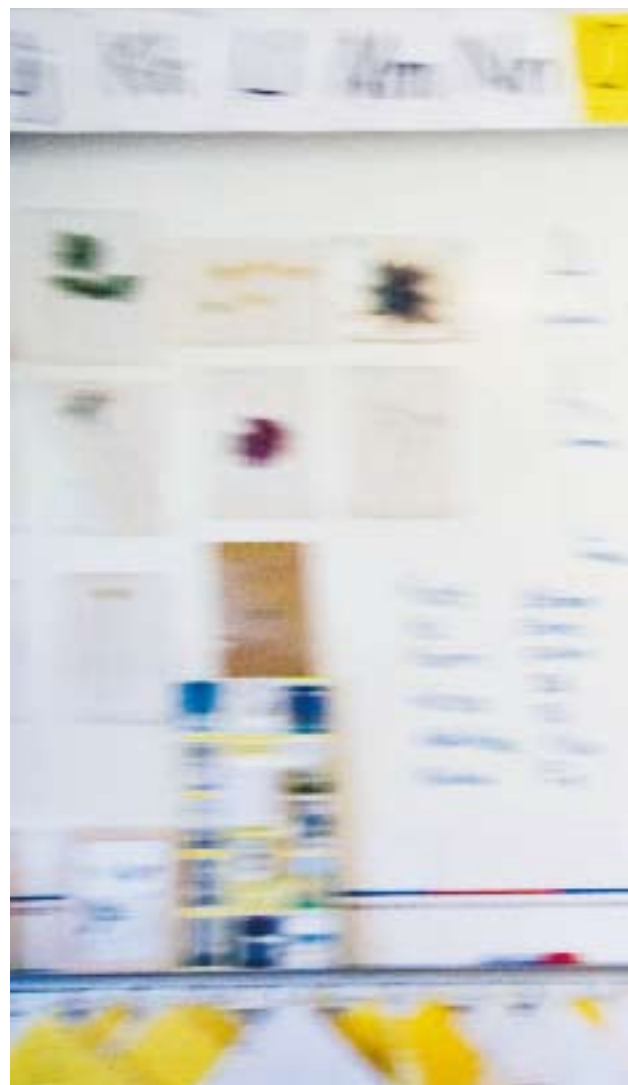
Ulf P Lundgren är en av de ivrigaste förespråkarna för att lärarstudenter ska lära sig mer om forskning. Lärarutbildningen är för känslig för trender, tycker han. Lärare som läste på 1970-talet har en viss uppsättning metoder. De som läste på 1980- och 90-talen skolades i andra modeflugor.

Det är historielöst och signalerar att det lärare gör nu är rätt och det man gjorde förr i tiden var fel, anser Ulf P Lundgren.

– Fortfarande uppfattas läraryrket som en enkel praktik, trots att det inte är det längre.

Han vill gärna föra en debatt om hur forskare och lärare ska nå varandra bättre. Hur ska forskningsresultaten lanseras? Vilka krav kan lärarna ställa på forskarna? Hur ska allt det forskarna vet nå lärare och elever?

Andreas Ryve, gymnasielärare i grunden och

1–7-läraren Nina Kristoffersson har gått en vidareutbildning på

numera forskare vid Mälardalens högskola, är en av dem som vet hur knepigt det kan vara att förstå forskning. Han doktorerade i fyra år och lade i juni förra året fram sin avhandling om hur elever tänker när de pluggar matte och hur problemlösning kan bli en större del av matteundervisningen.

– När jag läste min första vetenskapliga artikel fick jag slå upp 136 ord, säger han.

Som nybliven doktorand trodde han att han förstod saker som han sedan flera år senare insåg att han inte alls gjort. Och då sysslade Andreas Ryve ändå med forskning på heltid.

Forskare borde föreläsa mer, och fler borde berätta om sin forskning i mer lättlästa tidningar än de vetenskapliga tidskrifterna, tycker han. Det skulle underlätta för lärarna.

Som färdig doktor är Andreas Ryve ibland ute och föreläser om sin avhandling. Han vill visa lärarna olika sätt att tänka kring vad eleverna ska lära sig, snarare än att komma som någon slags »expertlärare«. Också han aktar sig för att prata om speciella metoder.

– Om undervisningen bara var trix behövde man inte vara lärare för att undervisa. Då kunde

Karlstads universitet, för att lära sig det senaste om forskningen kring läs- och skrivutveckling. Men när det gäller annan skolforskning tycker hon det är svårt att hålla sig ajour.

vem som helst göra det, säger Andreas Ryve.

Matematiken är ett område där forskning och skola har närmat sig varandra. Elevernas kunskaper i matte debatteras ofta och forskningsresultaten i matematik är relativt lätta att ta till sig. Liksom i läs- och skrivinlärning handlar forskningen om det som lärare brottas med till vardags.

Men att matten är i strålkastarljuset är inte helt oproblematiskt för forskningen. Det tycker Gerd Brandell, vid Lunds universitet, som hållit i en nationell forskarskola för matematik med ämnesdidaktisk inriktning. Andreas Ryve var en av hennes doktorander.

Mattedebatten kan till och med vara hämmande.

– Det finns en förväntan att den matematiskdidaktiska forskningen ska lösa en massa saker. Jag är inte säker på att det är forskningen som levererar lösningarna. De måste lärarna finna utifrån sin egen situation, med hjälp av forskningen, säger hon.

Forskningen inom mattedidaktik kunde ha varit bredare om det inte handlade så mycket

om att lösa problem, tror Gerd Brandell. Att se bakåt och identifiera vad som går fel är något annat än att presentera positiva modeller för hur elever kan lära sig mycket från början, menar hon.

En av idéerna bakom forskarskolan har just varit att mer ny forskning ska nå lärare. Men målet att de som doktorerat skulle få tjänster på gymnasiet där de kunde hjälpa kollegerna att hitta bland avhandlingarna och att driva forskningsprojekt på skolan har inte riktigt uppfyllts, tycker Gerd Brandell.

– De flesta har gått till lärarutbildningen.

Så blir det nog med »första generationen« lärare som forskar inom ett område som matematikdidaktik, tror hon. Men så småningom kommer lärarutbildningarnas behov av forskarutbildade lärare att fyllas.

Av elva personer som doktorerat i forskarskolan arbetar sex i dag vid en lärarutbildning och två på gymnasiet. Resterande tre jobbar i en kommun, på en myndighet och på det nationella centrumet för matematikutbildning.

Ansökan om en ny omgång av forskarskolan ligger hos vetenskapsrådet. Beslut fattas i höst.

Gerd Brandell tror att det vore bra om de som forskar om matematikundervisning kunde samarbeta mer med dem som forskar om undervisning i naturvetenskap.

Det byggs fler och fler broar mellan forskare och skola. Flera kommuner, däribland Malmö, Umeå och Göteborg, har till exempel så kallade kommundoktorander. Det är doktorander som förutom forskningen jobbar med skolutveckling i kommunen. Det finns dock delade meningar om hur stort inflytande kommunen ska ha över vad doktoranderna ska forska om.

På alla högskolor och universitet som har lärarutbildning finns regionala utvecklingscentrum, ruc. De är tänkta att vara en mötesplats mellan högskola, kommuner och skolor. Centrumen gör olika saker på olika orter, men skolutveckling och lärares kompetensutveckling är två huvuduppgifter. En slags infrastruktur för kontakten mellan lärare och forskare med andra ord.

Ruc har funnits i tio år, men flera personer som Skolvärlden talat med tycker inte att ruc blivit den dynamiska pusselbit det var tänkt. På

flera håll har ruc haft svårt att få legitimitet, att accepteras som en viktig del av lärosätet.

Kanske kan det vara lättare på ett mindre lärosäte med starkare band till kommuner och skolor i närområdet, tror Inga-Lill Haglund som är projektledare för ruc, eller RegPed som det heter, i Uppsala. Hon jobbar hårt för att universitetet, kommunerna och lärarna ska kunna mötas på ett jämbördigt plan, att de ska kunna »mötas i ögonhöjd«.

I Uppsala har ruc haft en serie om att vara lärare i en föränderlig tid och har återkommande föreläsningar under rubriken skolan som kulturmiljö och arbetsplats. Och en dag per år bjuder universitetet in lärare för att informera om pågående forskning om barn och ungdomar. Förra året kom 600 lärare. Genom RegPed har lärare träffats och bildat skolutvecklingsgrupper. Färska idéer har fött önskningar om att ruc ska arrangera nya föreläsningar.

På så sätt bygger lärarna vidare på sin lärarutbildning. Och det är hela tanken, menar Inga-Lill Haglund. Dagens utbildning gör inte lärare till experter, den bygger på att de vidareutbildar sig redan från början, beroende på vad de jobbar med.

Dessutom är kraven höga:

– Dagens lärare måste kunna motivera varför och vad de gör och verksamheten måste vara vetenskapligt förankrad, säger Inga-Lill Haglund.

I Växjö har regionalt utvecklingscentrum nyligen breddat verksamheten. Tidigare jobbade ruc mest med lärarutbildningens verksamhetsförlagda del, vfun. Numera försöker utvecklingsledaren Britt-Louise Ek-Gustavsson få kommunerna att förstå vilken nytta de kan ha av lärarstudenternas examensarbeten för att utveckla skolorna på olika sätt. Och hon försöker få studenterna att vilja göra examensarbeten på skolor där de gjort sin vfu. Men det är inte helt lätt.

– I den bästa av världar är lärarstudenterna en bro. De kommer med sin vetenskapliga skolning och kan ställa svåra frågor. Men skolorna vill inte alltid bli ifrågasatta, säger hon.

I Växjö har några av dem som basar över lärarutbildningen gått igenom all forskning som bedrivs på universitetet, för att ta reda på vad lärare kan ha nytta av.

– Nu vet vi vilken forskning som bedrivs. Innan visste forskarna inte ens om varandra, säger Britt-Louise Ek-Gustavsson.

För lite forskning handlar om de frågor som lärare brottas med, anser hon. Och så ser det ut på andra universitet också. Men med genomgången i sin hand hoppas Britt-Louise Ek-Gustavsson kunna bygga upp en pool av forskare som lärare kan vända sig till.

Om skolforskningen ska handla mer om lära-
nas verklighet och problem i framtiden, måste
lärare ställa mer frågor till forskarna – ge dem
uppslag. Men forskarna måste i sin tur lyssna

bättre, menar Britt-Louise Ek-Gustavsson.

Hon tror också att fler lärare behöver växla mellan skola och forskning för att vetenskapligt pröva vad de gör och för att hämta nya tankar. Det är svårt att hinna med vid sidan av det dagliga arbetet. Men det kostar pengar, och det är få kommuner som ger enskilda lärare en påse pengar för att de ska forska. I stället lägger de över ansvaret på rektorerna, som har alla sina anställda att ta hänsyn till.

– Då blir ofta konsekvensen att varje lärare får en mindre pott pengar att förfoga över, eller att man satsar pengarna på gemensamma studiedagar, säger Britt-Louise Ek-Gustavsson.

Vetenskapsrådet har börjat samarbeta med de regionala utvecklingscentrumen. Syftet är att mer forskning ska nå ut till lärare och att mer

forskning ska handla om lärares arbete, så kallad praxisnära forskning.

Forskarskolan i matematikdidaktik ger snart ut en bok om allt det doktoranderna har kommit fram till och som lärare kan ha nytta av.

Doktoranderna har mest forskat om hur elever tänker i matte, inte om hur lärare undervisar. På sikt blir det mer klassrumsforskning, tror forskarskolans ledare Gerd Brandell.

Och forskning direkt i klassrummet är ett tydligt sätt att bygga broar mellan forskning och skola, tror Andreas Ryve vid Mälardalens högskola. Då blir lärarna delaktiga i forskningen, och forskarna är med där det händer.

– Jag tycker att lärare ska skriva till forskare, man ska inte vänta på att forskaren kommer med en färdig idé. Forskare är vänliga människor. Det är inte farligt att kontakta oss.

Svårt hitta nya rön

Förra läsåret fortbildade sig Nina Kristoffersson från Kristinehamn i läs- och skrivutveckling. Via regionalt utvecklingscentrum i Karlstad fick hon ta del av de senaste forskningsrönen.

Tillsammans med sex kolleger från samma skolområde åkte hon till Karlstads universitet tre gånger på hösten och tre på våren. Däremellan träffades de för att prata om vad de lärt sig och de modeller de testat i sina klasser. Ledaren för gruppen var väldigt erfaren och därför provade de fler modeller än vad som ingick i kursen.

Samtalen med kollegerna har varit fantasiska, tycker Nina Kristoffersson, minst lika viktiga som föreläsningarna. Nina är 1–7-lärare

och har jobbat i sex år. Den i gruppen med längst lärarerfarenhet hade arbetat nästan 30 år. Det här läsåret ska Nina Kristoffersson själv leda en ny grupp.

Hon har lärt sig många olika sätt att jobba med läs- och skrivutveckling. Hon tänker på ett mer strukturerat sätt kring elevernas svårigheter, tycker hon. Men framför allt har Nina Kristoffersson lärt sig att inte vara rädd för att prova olika metoder.

– Nu i höst har jag en etta igen och då får jag praktisera vad jag lärt mig.

Det är inte lätt att ta till sig nya forskningsrön, tycker Nina Kristoffersson. Det är svårt att veta när och var det kommer nya rön. Hittar hon något är det ofta av ren tillfällighet.

– Forskningen fastnar någonstans, jag vet inte var. Det krävs oerhört mycket kraft att hitta ny forskning. Det hänger på att man springer över något.

Hon tycker inte att kursen i Karlstad har gett henne en bättre bild av vilken forskning som pågår på universitetet än vad hon hade innan.

Nina Kristoffersson vill ha lästips. Hon vill läsa sammanfattningar, inte hela avhandlingar. Kanske i en katalog eller portal på nätet. Av forskningen vill hon lära sig hur hon ska göra för att eleverna ska lära sig mer. Hon är också intresserad av avhandlingar som handlar om varför skolan fungerar som den gör.

Lärarutbildningen måste bli mer forskningsanknuten och forskarna måste bli bättre på att marknadsföra sina resultat, tycker hon. Det är nödvändigt att nyutbildade lärare förstår hur viktigt det är med forskning.

– Vi ska leda skol- och samhällsutvecklingen och då behöver vi forskning. ■

Nina Kristoffersson vill ha lästips om forskning.

Lästips om forskning

www.skolvarlden.se